

Ahlak Felsefesi (Etik)

Bir gün, okula gittiğim yol üzerinde önceden hiç görmediğim bir dükkân dikkatimi çekti. Dışarıdan kapalı gibi görünen bu gizemli dükkâna merakla girince içeride binlerce kitabın bir odadan diğerine tozlu raflar boyunca uzandığını gördüm. Ünlü isimlerden hiç tanımadıklarım kadar herkesin isminin olduğu kitaplar alfabetik sırada dizilmişti. Heyecanla ismimin yazılı olduğu kitabı buldum. Kitabın doğduğum günden başlayarak tüm yaptıklarımı eksiksiz olarak anlattığını görünce şaşkınlıkla okumaya devam ettim. Hızla içinde bulunduğum ana geldiğimde sayfanın sonu gelmişti fakat kitabın sonu gelmemişti. Merakla sayfayı çevirdim...

Bu parça belirlenimcilik (determinizm) açısından değerlendirilirse kitabın sayfası çevrildiğinde aşağıdaki durumlardan hangisiyle karşılaşılır?

- A) Kitabın sayfaları boş olur.
- B) Yapıp etmelerle birlikte yazılmaya devam eder.
- C) **Kitap sonuna kadar yazılıdır.**
- D) Kitap en başa dönerek tekrar eder.
- E) Yapıp etmelerle birlikte yazılanlar değişir. -2026 TYT

Ada “Hiç kimse, bile isteye kötülük yapmaz. Kötülük yapan birine yaptığı şeyin kötü olduğunu anlatırsak hatasını kabul eder ve bunu bir daha yapmaz. ” Can “Ben senin gibi düşünmüyorum. Eğer dediğin doğru olsaydı kötülük yapanlara ceza verilemezdi. Nitekim bilerek ve isteyerek kötülük yapan insanlar da var. Örneğin hırsızlığı meslek edinmiş biri çalma eyleminin kötü olduğunu bilmiyor mu? Fakat yine de bu eylemi tekrar tekrar gerçekleştiriyor. Bence asıl mesele iradeni nasıl kullandığında ”

Bu diyalogda Can’ın Ada’ya verdiği cevap aşağıdaki yargılardan hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) İnsanlar öğrenerek eylemez, eylemde bulundukça öğrenir
- B) Kötülük eylemde değil, insanın kendisindedir
- C) **İyilik ve kötülük özgürce yaptığımız seçimlerin sonucudur**
- D) Düşünceyle eylemler arasında mutlak bir örtüşme vardır
- E) İyilik, varlığını kötülüğe borçludur -2025 TYT

XX yüzyıl düşünürlerinden Martha Nussbaum, tragedyaları yaşamlarımıza yol gösteren bir kaynak olarak gördüğü İyiliğin Kırılabilirliği adlı çalışmasında tüm etik sorgulamalara zemin oluşturabilecek şu soruya yanıt arar. Dünyada başımıza gelebilecek kötü rastlantılar iyi bir insan olmamız üzerinde ne derece etkilidir? Ona göre tragedya insanın her an her şeyle karşılaşabilme ihtimalini gözler önüne serer ve iyiliğin kesin olmayana razı olmayı içeren bir kırılabilirlik taşıdığını gösterir. Tıpkı tragedyalarda olduğu gibi yaşamda da nazik bir davranışımız kabalıkla, yaptığımız bir yardım nankörlükle karşılık bulabilir. Kısacası iyi bir insan olmak, gerçekleştirilen her eylemde incinmeyi göze almakla mümkündür.

Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine ulaşılabılır?

- A) Bir davranış ahlaken iyi yapan şey içerdiği niyettir.
- B) İyinin değeri, eylemin gerçekleştirilme şekliyle belirlenir.
- C) İyi yaşam, risklerden akıllıca uzaklaşabilmeyi gerektirir.
- D) **İyi davranış, belirsizlikte bile yönünü değiştirmeyendir**
- E). Dünyanın ve yaşamın rastgeleliği iyiliğin önünde engeldir.-2024 TYT

Ali “Anne, şu ağrıların için doktora gitmeliyiz ”

Anne “Gerek yok oğlum İyileşmek alın yazıysa doktora gitsek de gitmesek de iyileşeceğim ama kaderimde iyileşmek yoksa doktorun bana bir faydası olmaz ”

Davranışlarımızda yazgının yanında özgür irademizin de etkili olduğunu düşünen Ali nin, annesini ikna etmek için aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenir?

- A) Hastalanman ve iyileşmen birbirinden farklı durumlar
- B) **Biz elimizden geleni yapalım, sonrasını kadere bırakalım**

- C) Kaderinde iyileşmek olup olmadığını bilemezsin
- D) Her şey kader zaten, şimdi doktora gitmemiz de
- E) Doktora gitmekle kaderini sen belirlemiş olacaksın -2023 TYT

Augustinus, “Mutlak olarak iyi olan ve her şeye gücü yeten bir Tanrı kötülükleri neden yaratmıştır?” sorusuna “Tanrı kötülüğü yaratmadı çünkü kötülük bir ‘şey’ değil, bir şeyin yokluğu ya da noksanlığıdır.” diyerek cevap verir. Örneğin yalancılıktaki kötülük dürüstlüğü noksanlığından kaynaklanır. “Peki Tanrı neden dünyayı, içinde kötülüklerin olmasına izin vererek yaratmıştır?” sorusuna ise insanların akıllı varlıklar olduğu düşüncesi ve özgür irade kavramı ile açıklık getirmektedir. Ona göre Tanrı’nın kendisine bahsettiği özgürlüğü insanın yanlış ve kötü bir iradeyle kullanması, tüm ahlaki kötülöklere neden olmaktadır.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsan özü itibarıyla eylemlerinde iyiye yönelen bir varlıktır.
- B) Evrendeki işleyiş Tanrı müdahalesinden bağımsızdır.
- C) İyiliğin var olabilmesi için kötülüğün de var olması gerekir.
- D) Tanrı, kötülüğü insanları sınamak için yaratmıştır.
- E) **İnsan, eylemlerinin belirleyicisi ve mutlak sahibidir.** -2022 TYT

Aristoteles’e göre, kişinin erdemli bir yaşam sürebilmesi iki aşırı uçtan kaçınmasıyla mümkündür. Örneğin bir erdeme gönderme yapan “cesur” sıfatını her şeye düşüncesizce atılan bir kişiye yükleyebilir miyiz? Peki tam da yapılması gereken şeyi, yapılması gereken anda yapmaktan korkan bir kişiye cesur diyebilir miyiz? Aynı durum cömertlik için de söz konusudur: Cimri bir kişi kadar, savurgan bir kişi de cömert değildir.

Bu parçada Aristoteles’in erdem anlayışındaki hangi kavram üzerinde durulmaktadır?

- A) Vicdan B) Ahlaki sorumluluk C) Eylem özgürlüğü **D) Altın orta** E) Adaletli olma -2021 TYT

Nasıl ki duyuşal algı konusunda insanın bireysel algısı doğrunun tek ölçüsü ise aynı şekilde insan; hakikatin, ahlaki iyinin ve adaletin de ölçüsüdür. Güzel veya çirkin, iyi veya kötü, adil veya adaletsiz olan bir şey, onu bu şekilde gören insan için öyledir. Bu konularda bireyden bireye olduğu gibi toplumdan topluma da bir bilgelik farkı yoktur. Bu yüzden ahlaki ilkeler de ne ilahi bir otoritenin değişmez buyruğudur ne de herkes için geçerlidir. Onlar sadece ve sadece toplumsal uzlaşının ürünüdür ve bu iradenin değişmesine paralel olarak da değişirler.

Bu parçadaki görüşleriyle Protagoras’ın aşağıdaki sorulardan hangisini tartıştığı söylenebilir?

- A) **Evrensel bir ahlak yasasından bahsedilebilir mi?**
- B) Ahlaki eylemlerin bir amacı var mıdır?
- C) Neden ahlaklı olmak gerekir?
- D) Eylemleri ahlaki kılan özellikler nelerdir?
- E) Ahlaki yargıları diğer yargılardan ayıran nedir? -2021 AYT

Hazzı insan yaşamının bir ereği olarak kabul eden Epiküros, hazdan ne anladığını ise şöyle açıklar. “Hazzın bizim için hayatın en üstün amacı olduğunu söylemekle ne sadece her şeyin tadını çıkarmak isteyen uçarıların zevklerini ne de maddi hazların sınırsızca doyurulmasını kastediyorum Bunu yalnız, doktrinimizi anlamayan bilgisiz insanlar ya da kötülük olsun diye anlamaz görünenler söyler. Bizim için haz, beden alanında acı çekmemek, ruh alanında da hiçbir huzursuzluk duymamaktır ”

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

- A) Haz, anlamlı bir yaşamın biricik ölçütüdür.

- B) Acıdan mümkün olduğunca kaçınmak gerçek hazzı ulaşmanın bir yoludur.
- C) Maddi hazzardan daha çok ruhsal huzurun peşinden koşulmalıdır.**
- D) Haz her şeyin tadını çıkarmak ve zevklerin sınırsızca doyurulması değildir.
- E) Gerçek haz, bedensel acıdan bile huzur duyabilmektir. -2020 TYT

Kant, “Aydınlanma Nedir?” başlıklı yazısında aydınlanmayı, insanın kendi suçu nedeniyle düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan kurtulma olarak tanımlar ve insanın ergin olmayışını kendi aklını kullanma cesareti gösterememesine bağlar. Kendi aklını kullanmak bir tür kibir değildir zira akli kullanmak bütün fikirlere ve hatta kişinin kendi fikirlerine dahi eleştirel yaklaşabilmesini de gerektirir. Fikirler elbette ki bilmenin de yolunu açarlar ancak bilgiyle temellendirilmemiş veya ilişkilendirilmemiş fikirler karşılaştırılamadıkları gibi aralarında doğru bir seçim de yapılamaz. Bu durumda “cehalet” de bir başka fikirmiş gibi durur. Bu bağlamda aydınlanma, cehaletten kurtuluş hareketidir.

Bu parçada aydınlanma düşüncesiyle hangi iki kavram arasındaki ilişki vurgulanmaktadır?

- A) Düşünce özgürlüğü - akla güven
- B) Ahlak - düşünce özgürlüğü
- C) İnsanın değeri - eleştiri
- D) Seçme özgürlüğü - ahlak
- E) Akla güven - bilginin önemi -2020 TYT**

Doğuştan ilkeler olsaydı bunların, çocuklarda yetişkinlerde olduğundan daha belirgin olması beklenirdi çünkü çocuklar yerel âdetlerden daha az etkilenmiştir ve daha az dünya deneyimine sahiptir. Çocuklarda böyle ilkeler bulunmadığına göre doğuştan getirilen herhangi bir mantık ilkesi de ahlak ilkesi de yoktur.

Bu parçada ileri sürülen görüş aşağıdaki filozoflardan hangisinin bilgi anlayışına uygundur?

- A) Descartes
- B) Spinoza
- C) Kant
- D) Platon
- E) Locke -2020 AYT**

Varoluşçu filozof A. Camus’ye göre insan, üstün olan değerleri yıkabilecek ve kolay edinilemeyen özgürlüğü çabalayarak elde edebilecek olandır. Özgürlük ne yasanın mutlak egemenliği ne de bütünüyle yokluğudur. Yasanın boyunduruğu altında ezilmek de her şeyi istediğimiz gibi yapabilmek de özgürlük değildir. Üstün bir değerle yazgıya yön verilmiyorsa, rastlantı kralısa karanlıklar içinde yürüyüşür söz konusu olan. Körün korkunç özgürlüğüdür bu. Bir eylemi yasaklamak veya seçmek, bir değer ya da ereğin varlığını gerekli kılar.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Özgürlük, seçimlerimize dışsal bir müdahalenin yokluğudur.
- B) Her türlü yasa, insanın özgürlüğünü kısıtlar.
- C) Toplum kuralları özgürlük esas alınarak belirlenmelidir.
- D) Özgürlük eylemin amaca yönelik ve değer odaklı olmasıdır.**
- E) Bize doğuştan biçilen yazgıya ayak uydurmak özgürlüktür. -2020 TYT

Nietzsche’nin “güç istenci” anlayışı oldukça farklı şekillerde yorumlanmış hatta bu yorumların bazıları onu suçlayacak bir noktaya dahi ulaşmıştır. “Güç istencinin, insanın diğer insanlar üzerinde egemenlik kurma isteği olarak yorumlanışına karşı Nietzsche’nin çağdaş

yorumcularından Deleuze, kavrama açıklık getirmek amacıyla şunları söyler: “İstencin gücü istemesi, gücü bir erek olarak arzulaması ve ardı sıra gitmesi demek olmadığı gibi, gücün, istencin dürtüsü olması demek de değil. Gücün iradesi özünde yaratıcı ve donandırıcıdır: Bir şeye iç geçirmez, aramaz, arzulamaz ve özellikle de gücü arzulamaz. Verir: Güç, istençte ‘verici erdem’ olarak vardır; istenç, güç vasıtasıyla bizzat anlam ve değer donatıcıdır.”

Buna göre “güç istenci” için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsanın ihtiyaçları tarafından belirlenir.
- B) İnsanın yeni değerler oluşturabilmesini sağlar.**
- C) İnsanların birbirleriyle mücadelesinin ürünüdür.
- D) Zaman içerisinde egemenlik kurar.
- E) İnsanların mutluluğunu amaçlar -2020 AYT

Sokrates’e göre insanlar doğaları gereği mutlu olmayı ister. Dünyada insanı mutlu kılan ne varsa o şey özce iyi bir şey olduğuna göre insanların mutsuzluğa neden olan kötüyü istemeleri olanaksızdır. Buna karşın insanların sık sık kötü, zararlı ve değersiz bir şeyin peşine düştükleri olur ancak bu durum yalnızca onların bilgisizliklerinden kaynaklanmaktadır. Yani insan kötü bir eylemde bulunduysa o eylemin iyi olduğunu zannettiği için yapmıştır.

Bu parçadan Sokrates’in ahlak anlayışıyla ilgili aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlaki davranışlar, edinilen alışkanlıkların ürünüdür.
- B) Bilgi insanın ahlaklı ve erdemli olmasını sağlar.**
- C) Ahlaki doğrular toplumsal uzlaşıyla belirlenir.
- D) Ahlak doğuştan gelen bir yetidir ve eğitimle kazanılamaz.
- E) Ahlaki doğrulara sahip olmadan da bilgi sahibi olunabilir. -2020 AYT

Hazrı insan yaşamının bir ereği olarak kabul eden Epiküros, hazdan ne anladığını ise şöyle açıklar: “Hazzın bizim için hayatın en üstün amacı olduğunu söylemekle ne sadece her şeyin tadını çıkarmak isteyen uçarıların zevklerini ne de maddi hazların sınırsızca doyurulmasını kastediyorum. Bunu yalnız, doktrinimizi anlamayan bilgisiz insanlar ya da kötülük olsun diye anlamaz görünenler söyler. Bizim için haz, beden alanında acı çekmemek, ruh alanında da hiçbir huzursuzluk duymamaktır.”

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

- A) Haz, anlamlı bir yaşamın biricik ölçütüdür.
- B) Acıdan mümkün olduğunca kaçınmak gerçek hazza ulaşmanın bir yoludur.
- C) Maddi hazlardan daha çok ruhsal huzurun peşinden koşulmalıdır.
- D) Haz her şeyin tadını çıkarmak ve zevklerin sınırsızca doyurulması değildir.
- E) Gerçek haz, bedensel acıdan bile huzur duyabilmektir. -2020 AYT**

Mutluluk erdemli olmanın bir ödülü değil erdemin ta kendisidir. Dünyevi isteklerimizi bastırdığımız için mutluluktan haz almayız; tersine, ondan haz aldığımız için dünyevi isteklerimizi bastırabiliriz.

Spinoza’nın Etika adlı eserinden alınan bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Erdemli olma çabasının hedefi mutluluktur.
- B) Erdemli olmak için hazların bastırılması gerekir.
- C) Erdemli olmak kendi başına mutluluktur.**
- D) Mutluluktan haz almak olanaksızdır.
- E) Mutluluk hak edilen bir şeydir. -2020 AYT

Levinas’a göre kişinin kendisi hakkındaki endişelerinden doğan eylemler ahlaki değerlendirme kapsamına girmez. Örneğin acıktığımda karnımı doyurmam sadece kendimi koruma içgüdümünden kaynaklanır. Ama aynı endişeyi başka bir insana yöneltmek, örneğin aç bir çocuğu, misafiri ya da yabancıyı doyurmak, ona önem vermek ahlaki bir davranıştır. Benzer şekilde “kendime yardım etmem” bencillik ya da açgözlülükle ilgili olabileceksen, başkalarına yardım etmem her zaman ahlaki bir anlam çağırıştır. Bu yüzden Levinas’a göre ahlak kavramı, kendimizin dışında, başka birisinin ya da birilerinin olduğunu kabul etmeyi zorunlu olarak içerir.

Buna göre Levinas ahlaki değerlendirmenin amacı olarak aşağıdaki kavramlardan hangisini vurgulamaktadır?

- A) Ölçülülük
- B) Mutluluk
- C) **Sorumluluk**
- D) Fayda
- E) Dinginlik -2019 TYT

MacIntyre’a göre, içinde yaşadığımız modern dünyada ahlak dili endişe verici durumdadır. Bugün sahip olduğumuz şey bütünden kopuk yalnızca parçalardan oluşan bir kavramsal çerçevenin fragmanlarıdır. Temel ifadelerin çoğunu kullanıyoruz ama aslında ahlakın suretine sahibiz. Sahip olduğumuz bölük pörçük fragmanlarla ahlak felsefesi yaparken bu fragmanların anlamlarını buldukları düşünce bütünlüğünü kaybetmiş olduğumuzun farkında bile değiliz. Maalesef, idrakimizi ve ahlak anlayışımızı, tamamen değilse de büyük ölçüde yitirmiş bulunuyoruz.

Bu parçada modern dünyanın ahlak diline yönelik yapılan eleştiri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrensel değerlere ulaşmak için bir yöntem geliştirilmemektedir.
- B) Siyasal eğilimlerin ahlaka etkisi göz ardı edilmektedir.
- C) İnanç sistemleri ahlaki değerlendirmelerin dışında bırakılmaktadır.
- D) Bireylerin duygu ve düşünceleri dikkate alınmamaktadır.
- E) **Temel ahlaki değerler ait oldukları bağlamlardan koparılmaktadır. -2019 TYT**

Aristoteles’e göre ahlakta bazı davranışlar amaç, bazıları araçtır. Örneğin insanların çoğu zenginliği arzular ve elde etmeye çalışır. Ancak onlar için zenginlik, zenginlik olarak amaç mıdır; yoksa zenginlikle elde etmek istedikleri başka bir amaç, mesela haz veya ün mü söz konusudur? Bu durumda insanların eylemlerinde peşinden koştukları iyi, kendisinden öte herhangi bir şeyin elde edilmesi için “araç olarak istenmeyen”dir. İşte insanın bizatihi kendisi için istediği bu nihai iyi, mutluluğun ta kendisidir.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlaken iyi davranış insanın koşullarına göre değişir.
- B) Bir eylemin ahlaken iyiliği başkalarına sağladığı yarara bağlıdır.
- C) İnsanın nihai amacı olan mutluluk; esenlik ve fayda gibi değerlerin toplamıdır.
- D) Başka bir amaç için yapılan ahlaki bir eylem insana mutluluk verir.
- E) **Niçin diye sorulduğunda başka bir amaca işaret etmeyen eylem ahlaken iyidir. -2018 TYT**

Belirlenimcilik (determinizm), evrende meydana gelen bütün olayların daha önce gerçekleşmiş başka olayların sonuçları olduğunu, dolayısıyla olaylar arasında neden sonuç bağıntısı bulunduğunu savunur. Bu bakımdan gelecekte ortaya çıkacak olaylar, geçmişte ortaya çıkan olayların kesinliği ve değiştirilemezliği oranında kesin ve değiştirilemezdir. William James’in “demirden evren” dediği tam da böyle bir evrendir. Evrendeki her şey olması gerektiği gibi olur. Her sonuç, zorunlu ve değiştirilemez olan nedene bağlıdır.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) İnsan demirden evrende özgür iradeye sahip olmadığından eylemlerinden sorumlu tutulamaz.

B) İnsanın hiçbir eylemi özgür seçimlerinin sonuçlarından bağımsız değildir.

C) İnsan, akıl sahibi olması bakımından özgür ve sorumlu bir varlıktır.

D) İnsan eylemleri demirden evrenin dışında gerçekleştiği için önceden öngörülemez.

E) İnsan eylemleri nedensellik dışında olduğu için kişiye seçim sorumluluğu yükler. -2018 AYT

www.felsefeogretmeni.com